

EUROOPAN PUOLUSTUSMARKKINOIDEN MUUTOSTEN VAIKUTUKSET SUOMALAISELLE PUOLUSTUSTEOLLISUUDELLE

JUKKA ANTEROINEN, JUHA-MATTI LEHTONEN JA HARRI MIKKOLA

Jukka Anteroinen on komentaja Maanpuolustuskorkeakoulun Sotatekniikan laitoksella ja valmisteele sotatalouden alan väitöskirjaa.

Juha-Matti Lehtonen on sotatalouden professori Maanpuolustuskorkeakoulun Sotatekniikan laitoksella.

Harri Mikkola on YTM ja tutkija Ulkopoliittisessa instituutissa. Hän valmisteele valtio-opin väitöskirjaa Tampereen yliopistossa

TIIVISTELMÄ

Euroopan turvallisuus- ja puolustuspoliittinen toimintaympäristö on ollut huomattavissa muutoksissa kylmän sodan päättymisen jälkeen. Perinteiset ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden rajat ovat hämärtyneet. Huomio on siirtynyt pois perinteisistä sodankäynnin uhkakuvista kohti uusia turvallisuusuhkia, kuten terrorismiin ja kyberuhkiin. Puolustus- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksen lisäksi eurooppalaisiin asevoimiin ja puolustusmateriaalikauppaan on kohdistunut samaan aikaan taloudellisia ja poliittisia muospaineita. Artikkelissa tarkastellaan näiden Euroopassa ja samalla Suomessa tapahtuvien muutosten vaikutuksia suomalaiselle puolustusteollisuudelle. Muutostekijöiden tarkastelussa painopiste on sotilaallisissa tekijöissä.

Artikkelissa esitetyt muutokset haastavat kotimaisen puolustusteollisuuden nykyistä asemaa ja sen kilpailukyyn edistymistä aiemmin näkemättömällä tavalla. Euroopan tarpeet painottuvat sekä suorituskykyjen että myös teknisen tutkimuksen ja kehittämisen painopisteiden perusteella varsin voimakkaasti kriisinhallinnassa tarvittaviin kykyihin. Symmetrisiin uhkiin vastaamiseksi tarvittavan puolustusmateriaalin kysyntä sen sijaan on supistumassa Euroopassa. Supistuksista johtuvan käytetyn materiaalin lisääntyvä tarjonta heikentää myös uusien vastaavien tuotteiden kysyntää. Sekä kysynnän supistuminen, että käytetyn materiaalin lisääntyvä kauppa ovat selviä uhkia puolustusteollisuudelle ja sen uusien tuotteiden tarjonnalle. Mahdollisesti lisääntyvä käytetyn materiaalin kauppa voi kuitenkin lisätä kysyntää näiden tuotteiden päivittämiselle ja modifioinnille. EU:n säädöspohjan muutokset tuovat sekä uhkia että mahdollisuuksia. Suurimpina uhkina ovat vastakauppojen vaikeutuminen sekä aiempaa useammin toteutuva kansainvälinen kilpailutilanne puolustusvoimien hankinnoissa. Mahdollisuutena on muualla Euroopassa aiemmin Suomea suljetumpana pysyneiden puolustusmarkkinoiden avautuminen vapaalle kilpailulle.

Sekä uhkien torjuminen että mahdollisuuksien lunastaminen edellyttää suomalaiselta teollisuudelta kykyä tuottaa kansainvälisesti kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita. Suomalaisen puolustusteollisuuden vahvuudet, kuten hyvä tuntemus puolustusvoimien järjestelmistä ja toimintatavoista sekä ympäristöllisistä tekijöistä luovat hyvän perustan kilpailukyvyllä kotimaassa tulevaisuudessakin ja tukee siten myös kilpailukykyä ulkomaille suuntautuvassa kaupassa.

Puolustushallinnon materiaalipoliittiset linjaukset sotilaallisen huoltovarmuuden kannalta kriittisen teollisuuden ylläpidosta Suomessa ja teknologiahankkeiden suuntaamisesta ko-

timaiselle teollisuudelle tukevat kotimaisen puolustusteollisuuden elinvoimaisuutta, mutta eivät yksin voi siitä taata.

ABSTRACT

Security and defence political environment has changed radically in Europe since the Cold war. Traditional boundaries between states' external and internal security have blurred. The focus of military threats has changed from symmetric to asymmetric threats. The economic crisis in Europe has forced countries to reduce their defence budgets. Simultaneously, European Commission has introduced a new directive for procurement of military and security equipment (directive 2009/81/EC) that facilitates cross-border procurement of defence material between EU Member States.

This article discusses these changes and their implications to the Finnish Defence Industry. Both positive and negative implications were recognised. First, from the perspective of the military capabilities, the demand for military equipment designed to meet traditional threats is shrinking in Europe. This is a clear threat for the defence industry, whose current product portfolio consists primarily of such systems. However, the market for used surplus equipment is increasing and this provides new business opportunities in refurbishing and upgrading of materiel. The development of future military capabilities within Nato and EU are mainly focused on out-of-area operations against irregular threats. Second, the new directives by European Commission create both opportunities and threats for the Finnish defence industry. The prospect for liberalisation of the defence market in Europe is a potential opportunity for the industry. In contrast, the impediments to apply offsets as widely as previously produce immediate and negative effects to the Finnish defence industry, whose main customer is the Finnish Defence Forces.

Countering the threats and taking advantage of the opportunities demand that the Finnish defence industry is competitive in the international markets. The strength of the Finnish defence industry is a profound understanding of the Finnish Defence Forces. This is the key to competitiveness in defence equipment procurement projects in Finland, which, in turn, supports creation and strengthening of competitiveness abroad. The current defence industrial strategy of the Finnish Ministry of Defence outlines that defence industry, critical for security of supply shall be retained in Finland. Likewise, it recognises that R&D programmes should primarily be carried out by the Finnish defence industry and academia. These measures support the vitality of the domestic defence industry also in future, but they alone cannot guarantee it.

JOHDANTO

Euroopan turvallisuus- ja puolustuspoliittinen toimintaympäristö on ollut huomattavissa muutoksissa kylmän sodan päättymisen jälkeen. Perinteiset ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden rajat ovat hämärtyneet. Huomio on siirtynyt pois perinteisistä sodankäynnin uhkakuvista kohti uusia turvallisuusuhkia, kuten terrorismiin ja kyberuhkiin. Puolustus- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön muutoksen li-

säksi eurooppalaisiin asevoimiin ja puolustusmateriaalikauppaan on kohdistunut samaan aikaan taloudellisia ja poliittisia muutospaineita, jotka haastavat suomalaisen puolustusteollisuuden elinkelpoisuutta aiemmin näkemättömällä tavalla.

Artikkelissa tarkastellaan näiden Euroopassa ja samalla Suomessa tapahtuvien muutosten vaikutuksia suomalaiselle puolustusteollisuudelle. Muutostekijöiden tarkastelussa painopiste on sotilaallisissa tekijöissä, vaikka myös taloudelliset ja poliittiset muutostekijät esitellään ja vaikutuksia pyritään arvioimaan kaikkien näiden muutostekijöiden osalta.

Artikkeli perustuu laajempaan, lokakuussa 2012 julkaistuun TEKESin ryhmätutkimushankkeeseen ”*Euroopan puolustus- ja turvallisuusteollisuusmarkkinat suomalaisten toimijoiden silmin*”, johon artikkelin kirjoittajat ovat osallistuneet päätoimijoina Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen lisäksi.

EUROOPAN ASEVOIMIEN SOTILAALLISTEN SUORITUSKYKYJEN MUUTOS

Sotilasoperaatioiden muutos

Vuoden 2001 jälkeen alkaneet sotilasoperaatiot Irakissa ja Afganistanissa ovat muokanneet läntisiä asevoimia merkittäväällä tavalla. Operaatioiden edellyttämät tavat toimia ja tarvittavat suorituskyvyt ovat poikenneet kylmän sodan aikaisista tavoista ja kyvyistä. On siirrytty valtioiden välisestä symmetrisestä sodankäynnin kuvasta ja uhkista oman alueen ulkopuolella tapahtuviin moniuhkaisiin ja muotoisiin operaatioihin, jossa vastustajana on ei-valtiollisia toimijoita ja voimankäyttö on kansainvälisen yhteisön tarkoin säätelemää. Operaatioalueella on toiminut myös lukuisia määriä muita, omista lähtökohdistaan toimivia, kansainvälisiä toimijoita. Operaatiot ovat sisältäneet samanaikaisesti laajan joukon erilaisia tehtäviä, ulottuen perinteisestä sodankäynnistä kriisinhallintaan ja jopa humanitäärisen avustamiseen.

Tämä muutos on pakottanut asevoimia muuttamaan olemassa olevaa kalustoa ja järjestelmiä operaatioiden edellyttämällä tavalla ja kehittämään uudenlaisia suorituskykyjä ja materiaalia. Liittouman joukot ovat joutuneet Irakissa ja Afganistanissa taisteluun modernia sissisotaa käyviä ei-valtiollisia kapinallisryhmittymiä vastaan. Kapinallisten varsin tehokas epäsymmetrinen taistelutapa on pakottanut liittouman joukot ottamaan uudelleen käyttöön jo aiemmissa sodissa opitun vastasissitoiminnan (counter-insurgency, COIN)). Keskeinen periaate vastasissitoiminnassa on keskittää tärkeille alueille riittävästi maajoukkoja ja turvata väestön turvallisuus niin sanotuin clear-hold-build toimin. Liittouma on hyödyntänyt kapinallisten vastaisessa taistelussa myös moderneja järjestelmiä. Miehittämättömiä ilma-aluksia on käytetty pitkäaikaiseen valvontaan ja verkottunutta johtamisjärjestelmää on hyödynnetty täsmäiskuissa, joihin on voinut osallistua toimijoita useista

eri sotilasjoukoista, ja joissa aika havainnosta vaikuttamiseen on voinut olla hyvin lyhyt.¹

Kapinalliset ovat toimineet liittoumaa vastaan tilapäisräjähtein (tienvarsipommit, IED) laajassa mittakaavassa ja menestyksekkäästi. Afganistanissa liittouman tappioista yli puolet muodostui tilapäisräjähteistä vuonna 2011². Tilapäisräjähteiden torjunnasta ja vastatoimista (Counter-IED, CIED) on tullut liittouman joukkojen yksi ydintoiminto Afganistanissa. IED-uhkaa on pyritty torjumaan lisäämällä sekä sotilaiden henkilökohtaista että heidän käyttämiensä ajoneuvojen suojaa. Suojan lisääminen on aiheuttanut myös haittavaikutuksia joukoille. Henkilökohtaisen varustuksen painon nousu on vähentänyt jalkautuneiden sotilaiden liikkuvuutta ja lisännyt muun muassa tuki- ja liikuntaelinvammoja³. Ajoneuvojen lisääntynyt suoja on nostanut ajoneuvojen painoa ja kokoa merkittävästi. Esimerkiksi brittien Warrior-rynnäkköpanssarin paino on lisääntynyt yli 40 % Afganistanin operaation aikana heikentäen myös sen liikkuvuutta. Helikopterien lisääntynyt tarve Afganistanissa perustuu maaston vaikeakulkuisuuden lisäksi myös IED-uhkan pienentämiseen.

Kokemukset operaatioista ovat synnyttäneet lisäksi vaatimuksia tarvittavien suorituskykyjen käyttöön saannin nopeuttamisesta sekä asevaikutusten minimoimisesta ulkopuolisia henkilöitä ja materiaalia kohtaan. Tarpeet järjestelmien muunneltavuuden lisäämiseksi muuttuvien tarpeiden mukaisesti ovat myös korostuneet. Järjestelmien suuremmasta käyttöasteesta johtuva materiaalin tihentynyt uusintatarve on luonut paineita järjestelmien hinnan alentamiseen. Kehityspiirteinä sotilasoperaatioiden suunnittelussa ja toimeenpanossa on ollut lisäksi muiden turvallisuustehtävien ja niihin liittyvien toimijoiden huomiointi. Esimerkiksi yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtävät ovat orgaaninen osa nykyisiä kriisinhallintaoperaatioita.⁴

Suorituskykyjen muutos

Toiminnalliset muutosvoimat vaikuttavat luonnollisesti asevoimien ja suorituskykyjen tulevaan kehittämiseen. Euroopan sotilaallisia valmiuksia ja niiden tulevaisuutta kuvataan ja arvioidaan pääosin kahden keskeisen Euroopassa vaikuttavan turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa ja -toimia harjoittavan organisaation, Naton ja EU:n kautta. Naton 28 jäsenvaltiosta 25 on Euroopasta ja 27 EU:n jäsenmaasta 21 on Naton jäseniä, kuten kuvassa 1 on esitetty. Näiden organisaatioiden piirissä tapahtuva sotilaallisten suorituskykyjen kehittäminen perustuu jäsenvaltioiden tahtoon ja sovittujen suorituskykyjen kehittäminen heijastuu vastaavasti jäsenvaltioiden omaan sotilaalliseen kehittämiseen ja niiden painotuksiin.

1 IISS (2012)

2 Nato (2012a)

3 BBC (2010)

4 IISS (2012), s. 18 – 20

Kuva 1.
EU:n ja Naton jäsen-
valtiot

Nato

Naton Strateginen konsepti 2010

Naton uusi Strateginen konsepti ”*Active Engagement, Modern Defence*” vahvistettiin Naton Lissabonin huippukokouksessa marraskuussa 2010. Konsepti esittää kuinka Nato asemoi itsensä osana maailman turvallisuusjärjestelmää seuraavan vuosikymmenen aikana. Konsepti ilmaisee liittouman poliittiset linjaukset, määrittää sen tarkoituksen ja ydintoiminnot osana kansainvälistä turvallisuusympäristöä ja luo siten perusteet liittouman kehittämiseksi. Tarve edellisen, vuonna 1999 julkistetun Naton strategisen konseptin päivitykselle oli syntynyt monen Natossa ja sen ympäristössä tapahtuneen muutoksen myötä. Liittouma laajentui tänä aikana 19 valtiosta 28 valtioon ja se oli toimeenpannut monia operaatioita alueensa ulkopuolella kuten Afganistanissa. Tämän lisäksi turvallisuusympäristö ja sen haasteet olivat tulleet monimuotoisemmiksi ja monimutkaisemmiksi. Uuden konseptin keskeinen sisältö on:

- Nato keskittyy kolmeen ydintehtävään 1. kollektiiviseen puolustukseen, 2. kriisinhallintaan ja 3. yhteiseen turvallisuuteen.
- Nato näkee turvallisuusympäristössä monimuotoisia uhkia, joista osa on jo vakiintuneita, mutta osa myös uusia. Näihin kuuluu: ballististen ohjusjärjestelmien leviäminen uusiin maihin, massatuhoaseiden leviäminen, terrorismi, kansainvälinen epävakaus ja konfliktit, kyberhyökkäykset, tavaroi-

den ja energiankuljetuksiin liittyvien yhteyksien turvallisuus, teknologiset tekijät sekä ympäristölliset uhat.

- Naton strateginen pelote nojaa tulevaisuudessakin ydinpelotteeseen. Nato tulee pysymään ydinliittoumana niin kauan kuin ydinaseita on maailmassa.
- Nato tulee kehittämään liittouman kattavan ballististen ohjusten torjuntajärjestelmän liittouman ja sen jäsenvaltioiden suojaamiseksi
- Nato tulee kehittämään rajoitetun kyvyn kyberhyökkäysten ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi, puolustamiseksi tai niistä toipumiseksi sekä kehittää kykyä suojata kriittistä infrastruktuuria ja kuljetusyhteyksiä (ml. verkot)
- Nato tulee kehittämään tarvittavan, mutta rajoitetun (appropriate, but modest) siviilikriisinhallintakyvyn osana sen kokonaisvaltaista lähestymistapaa (comprehensive approach) kyetäkseen paremmin toimimaan yhdessä siviilitoimijoiden kanssa
- Nato on valmis yhteistyöhön kolmansien maiden kanssa yhteisissä turvallisuushaasteissa sekä olemassa olevien kumppanuusrakenteiden avulla että niiden ulkopuolella.
- Nato ei ole uhka Venäjälle ja Nato toivoo todellista strategista kumppanuutta Venäjän kanssa, mutta odottaa Venäjältä vastavuoroisuutta

Naton Strateginen konsepti toteaa, että aktiivinen ja tehokas Euroopan unioni edesauttaa Euroatlanttisen alueen kokonaisturvallisuutta. Tämän vuoksi Nato katsoo EU:n olevan sille ainutlaatuinen ja tärkeä kumppani. EU ja Nato koostuvat pääosin samoista jäsenvaltioista ja kaikki jäsenvaltiot kummassakin organisaatiossa tunnustavat samoja arvoja. Nato tunnustaa ja hyväksyy EU:n suorituskykyjen kehittämisen Lissabonin sopimuksessa määritetyllä tavalla. Nato ja EU voivat ja niiden tulee toimia toisiaan täydentävinä, toisiaan vahventavina sekä tukevinä kumppaneina kansanvälisen rauhan ja turvallisuuden edistämiseksi. Kumppanuuden ja sen tavoitteiden tukemiseksi Naton pyrkimyksenä on kehittää EU:n kanssa käytännön yhteistyötä yhteisten operaatioiden suunnittelussa ja toimeenpanossa. Yhteistoiminnan lisääminen suorituskykyjen kehittämisessä päällekkäisyyksien minimoimiseksi ja kustannustehokkuuden maksimoimiseksi nähdään myös tärkeäksi.⁵

Naton suorituskykyjen kehittämisen painopisteet

Naton Lissabonin huippukokouksessa 2010 vahvistettiin myös tärkeimmät kehitettävät suorituskyvyt, jotka perustuvat Naton Strategiseen konseptiin. Nämä kykyalueet vastaavat meneillään olevien operaatioiden tarpeisiin, tulevaisuudessa nähtävissä oleviin tarpeisiin ja myös yhteisten suorituskykyjen pitkän tähtäimen kehittämisen tarpeisiin. Kehitettävissä suorituskyvyissä on huomioitu myös olemassa olevat kehit-

5 Nato (2010) ja IISS (2011a) , s. 73 - 74

Nykyisiin operaatioihin liittyvät suorituskykyvajeet	Tulevaisuuden uhkien torjunta	Pitkän tähtäimen suorituskyvyt	Muut aloitteet
Afganistanin operaation viestiverkko	Ohjuspuolustus	Ilmatilanhallinta	Naton valmiusjoukot
Tilapäisjärjäteiden torjuntakyky	Kyberpuolustus	Yhteisoperaatioita tukeva tiedustelu, valvonta ja taktinen tiedustelu	Joukkojen käytettävyys kriisinhallintaoperaatioihin
Ilma- ja merikuljetuskyvyn parantaminen	Vakauttamis- ja jälleenrakennuskyky	Maastovalvonta	Siviili-sotilasilmatilanhallinnan modernisointi
Yhteiset logistiikkasopimukset			Tietoylivoiman parantaminen
			Siviili-sotilasvalmiussuunnittelu
			Energiaturvallisuus

Taulukko 1. Naton suorituskykyjen kehittämisen painopisteet (Lähde: Nato.int)

tämissuunnitelmat ja arviot tulevasta taloudellisista voimavaroista. Kehitettävät kyvyt jakautuvat neljään luokkaan ja ne on esitetty taulukossa 1.

Kehitettävistä alueista suurin osa on kriisinhallintapainottuneita. Nykyisiin operaatioihin liittyvät suorituskykyvajeet viittaavat suoraan Afganistaniin. Niiden toimeenpano edellyttää olemassa olevien suorituskykyjen muuttamista tarpeita vastaaviksi tai kaupallisten ja perinteisestä sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisestä poikkeavia järjestelyitä, sillä Nato on päättänyt siirtää vastuun Afganistanin turvallisuudesta Afganistanin omille turvallisuusjoukoille jo vuoden 2014 loppuun mennessä.⁶ Käytettävissä oleva aika ei salli uusien suorituskykyjen kehittämistä normaalein menettelyin.

Tulevaisuuden uhkien torjuntakyvyt sekä pitkän tähtäimen suorituskyvyt voivat palvella sekä kollektiivista puolustusta että kriisinhallintaa. Ohjuspuolustuksen kehittäminen viittaa kuitenkin ensisijaisesti valtiollisten toimijoiden käyttämien ballististen ohjusten torjuntakykyyn. Muiden aloitteiden kehittämiskohteissa painotus on edelleen kriisinhallinnassa ja osin myös kokonaisvaltaisen lähestymistavan kehittämisessä.

Euroopan Unionin suorituskykyjen kehittäminen

Lissabonin sopimuksen mukaisesti EU:n yhteinen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka (YTPP) on erottamaton osa yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa (YUTP). Se turvaa unionin operatiivisen toimintakyvyn, joka perustuu siviili- ja sotilasvoimavaroihin. Unioni voi käyttää niitä unionin ulkopuolella toteutettaviin tehtäviin huolehtiakseen rauhanturvaamisesta, konfliktinestosta ja kansainvälisen turvallisuuden lujittamisesta. Tehtäviin, joihin EU voi käyttää siviili- ja sotilasvoimavaroja, kuulu-

⁶ Nato (2012b)

Kymmenen tärkeintä kehittämisaluetta	Kehitetyt ja kehittyvät kyvyt	Ydinkyvyt ja -ympäristöt
Tilapäisräjähteiden (tienvarsipommien) vastatoimintakyky / torjunta	Merimiinojen torjuntakyky	Kokonaisvaltainen lähestymistapa
Lääkintähuolto	CBRN – puolustus	Verkottuneet suorituskyvyt
Tiedustelu, valvonta ja taktinen tiedustelu	Olalta laukaistavien maasta-ilmaan ohjusten havainnointikyky	Radiospektrin hallinta EU:n suorituskykyjen tukemiseksi
Helikopterien saatavuuden parantaminen	Kriisinhallintaan liittyvien toimijoiden kulttuurisen ymmärtämisen parantaminen	Avaruus
Kyberpuolustus		Yhteinen ilmatilanhallinta
Monikansallinen huoltotoiminta		
YTPP:aan liittyvän tiedonvaihto		
Strategisen ja taktisen ilmakuljetuskyvyn hallinta		
Polttoaineet ja energia		
Liikkuvuuden varmentaminen		

Taulukko 2. EDA:n suorituskykyjen kehittämisen painopisteet (Lähde: eda.europa.eu)

vat yhteiset toimet aseidenriisunnan alalla, humanitaariset ja pelastustehtävät, neuvonta ja tuki sotilasasioissa, konfliktinesto- ja rauhanturvaamistehtävät, taistelujoukkojen tehtävät kriisinhallinnassa, rauhanpalauttaminen ja konfliktin jälkeinen vakauttaminen mukaan luettuina.⁷

Euroopan puolustusvirasto (EDA) vastaa EU:n puolustusvoimavarojen kehittämisestä, tutkimuksesta ja hankinnasta sekä puolustusmateriaaleista. Se määrittää operatiiviset tarpeet, edistää niiden täyttämiseen tähtäviä toimia, myötävaikuttaa puolustusalan teollisen ja teknologisen perustan vahvistamiseksi tarpeellisten toimenpiteiden määrittämiseen ja tarvittaessa toteuttamiseen.

EDA:n sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisohjelma (Capability Development Plan, CDP) esittää arvion tulevista suorituskyvyistä ja niistä johdettavista vaatimuksista lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin suunnittelun mahdollistamiseksi. Kehittämisohjelma tunnistaa myös mahdollisia yhteistyöalueita sekä esittää vaihtoehtoisia ratkaisuja yhteisille suorituskyvyille. Kehittämisohjelma tarjoaa siten perusteita jäsenvaltioiden tuleville puolustusmateriaalihankinnoille. EDA määrittä ja hyväksyi vuonna 2011 ohjelman kolme priorisoitua kehittämisaluetta, jotka ovat kymmenen tärkeintä kehittämisaluetta, kehitetyt ja kehittyvät kyvyt, jotka kuvaavat alueita, joilla osin on jo saavutettu haluttua edistymistä sekä ydinkyvyt ja -ympäristöt, jotka muodostavat perustan YTPP:an liittyvien sotilaallisten suorituskykyjen parantamisessa.⁸ Kehittämisalueiden tarkennetut kehittämiskohteet on esitetty taulukossa 2.

⁷ Euroopan unionini (2007)

⁸ EDA (Capability development plan)

	Iso-Britannia	Saksa	Italia
Ilmavoimat			
Valvonta	Nimrod MRA4 hankkeen keskeytys		
Ilmakuljetuskyky	A400M -12%	A400M -25%	
Hävittäjät	Eurofighter jopa -54% , Tornado -55%	Eurofighter -16%	Eurofighter -21%, JSF-35 -31%
Helikopterit	Tiger -50%, NH90 -34%		
Maavoimat			
Panssari	Kaikki AFV -hankkeiden keskeytys	Puma IFV -14%	Raskaat yksiköt 60%:sta 20%:iin maavoimista
Tykistö	-35% AS90 telatykit		
Merivoimat			
Raskas taistelulukalusto	- 2kpl lentotukialus		
Fregatit	- 4 kpl F-22 lk	F-125 -25% ja muita 8 kpl hylkäys	- 3 kpl Maestrale-lk
Ohjusveneet		-10 kpl	-6-8 kpl Minerva korvetti
Miinasodankäynti			- 3kpl Lerici mitoa

Taulukko 3. Suurten eurooppalaisten valtioiden asevoimien päätettyjä tai suunniteltuja puolustusmateriaalin supistuskohteita. Prosenttiluvut ja kappalemäärät ilmaisevat muutosta alkuperäiseen suunnitelmaan tai nykytilaan nähden (Lähteet: Military Balance 2012, Janes Internet -portaali: janes.ihs.com)

EDA:n suorituskykyjen kehittäminen tähtää ensisijassa YTPP:n tavoitteiden mukaisten tehtävien toteuttamiseen. Pääosa kehitettävistä kyvyistä viittaa suoraan kriisinhallintakykyjen parantamiseen, mutta erityisesti tiedustelun ja valvonnan, kyberpuolustuksen, merellisen miinantorjuntakyvyn sekä CBRN-puolustuksen kehittäminen voi yhtä hyvin tukea perinteisimpien sotilastehtävien toteuttamista. Näistä EDA:n kehittämisaalueista tiedustelu ja valvonta sekä kyberpuolustus ovat myös Naton kehitettäviä alueita. Tämän lisäksi tilapäisjärjesteiden torjuntakyky kuuluu kummankin organisaation kehittämiskohteisiin. Kehittämisaalueiden tarkennetuissa sisälöissä voi kuitenkin olla organisaatiokohtaisia eroavaisuuksia.

Kehitettävien suorituskykyjen lisäksi Euroopan asevoimilla on myös ylläpidettäviä ja supistettavia suorituskykyjä, jotka on aikanaan kehitetty kylmän sodan uhkakuviin vastaamiseksi. Iso-Britannia, Ranska, Saksa ja Italia muodostavat Euroopan sotilaallisten valmiuksien ytimen sekä Natossa että EU:ssa. Iso-Britannia ja Ranska ylläpitävät ainoina eurooppalaisina valtioina Naton strategista ydinasepelotetta ja näiden neljän valtion osuus EU:n puolustusmenoista oli vuonna 2010 noin 71 %⁹.

⁹ EDA (EU Defence Data 2010)

Iso-Britannian, Saksan ja Italian asevoimien perinteisiä materiaalisia suorituskykyjä supistetaan tai suunnitellaan supistettavan taloudellisten realiteettien edessä kuitenkin voimakkaasti kuten taulukossa 3 on esimerkein esitetty. Ainoastaan Ranska on toistaiseksi säästynyt asevoimiensa supistuksilta.

EU:N ja Naton sotilaallisten suorituskykyjen yhteiskäytön ja jakamisen aloitteet

Sotilaallisten suorituskykyjen yhteiskäytön (pooling) ja jakamisen (sharing) aloitteet ovat saaneet merkittävän jalansijan sekä EU:n että Naton sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisessä kahden viimeisen vuoden aikana. EU:n aloite on nimeltään ”*Pooling and Sharing*”, (P&S) ja Natossa aloite tunnetaan nimellä ”*Smart Defence*”. Kummankin aloitteen merkittävimpanä motiivina on ollut Euroopan talouskriisistä johtuneet puolustusbudjettien supistukset, vaikka aloitteita on perusteltu myös toiminnan tehostamisella. Näiden kahden Euroopan laajuisen aloitteen lisäksi on luotu myös alueellisia yhteistyöjärjestelyitä, esimerkiksi Pohjoismaiden NORDEFKO sekä bilateraalisia rakenteita, kuten Ranskan ja Britannian yhteistyö.

Naton Smart Defence

Naton Strateginen konsepti vuodelta 2010 edellyttää, että Nato kehittää ja operoi suorituskykyjä yhdessä (jointly) kustannustehokkuuden saavuttamiseksi ja keskinäisen solidaarisuuden osoittamiseksi. Naton pääsihteeri Anders Fogh Rasmussen julkisti uuden yhteistyömallin ”*Smart Defencen*” alkuvuonna 2011. Hän esitti mallin toiminta-ajatuksen seuraavasti: ”*Smart Defence – “ensuring greater security, for less money, by working together with more flexibility”*” ja edellytti jäsenvaltioita käyttämään yhdessä (pool) ja jakamaan (share) suorituskykyjä, asettamaan suorituskyvyille oikeat painopisteet sekä koordinoimaan kykyjen luomista ja käyttöä paremmin.¹⁰

Smart Defence-aloite pyrkii rohkaisemaan jäsenvaltioita kahdenväliseen ja monikansalliseen yhteistyöhön suorituskykyjen luonnissa ja ylläpidossa. Smart Defencen tarpeellisuus on perusteltu sekä talouslaman vaikutuksilla, turvallisuusympäristön muutoksella että myös tarpeella tasapainottaa eurooppalaisten jäsenvaltioiden ja Yhdysvaltojen taloudellisten panostusten suhdetta Natoon ja sen suorituskykyihin. Tällä hetkellä Yhdysvaltojen osuus Naton menoista on noin 75 %¹¹. Smart Defencen toivotaan tekevän Euroopasta myös vähemmän riippuvaisen Yhdysvalloista. Yksittäiselle valtiolle liian kallis suorituskyky voi olla toteuttamiskelpoinen yhdessä hankittuna ja ylläpidettynä.

Naton Smart Defence-yhteistyöaloite konkretisoitui ja liitettiin osaksi Naton laa-

10 Nato (2011)

11 IISS (2012), s. 75

jempaa kehitystä Naton Chicagon huippukokouksessa toukokuussa 2012. Huippukokouksessa julkaistun NATO Forces 2020-tavoitteen mukaisten joukkojen tulla olla varustettuja, koulutettuja, harjoitettuja ja johdettuja siten, että ne kykenevät toimimaan yhdessä keskenään ja myös kumppaneiden kanssa missä tahansa toimintaympäristössä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää Natolta ja sen jäsenvaltiolta kiinteämpää yhteistyötä keskeisten suorituskykyjen kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi, kykyä priorisoida suorituskykytarpeet ja neuvotella jäsenvaltioiden puolustussuunnitelmien muutoksista aiempaa paremmin. Myös vahvan puolustusteollisuuden ylläpitäminen Euroopassa sekä teollisuuden yhteistyön kehittäminen nähdään tärkeinä reunaehtoina Naton suorituskykyjen kehittämisessä 2020 luvun tarpeita vastaaviksi.

Smart Defence-yhteistyöaloite on oleellinen tekijä joukkojen kehittämistävoitteen saavuttamisessa. Naton jäsenvaltiot sopivat Chicagon huippukokouksessa konkreettisista Smart Defence- projekteista. Toimeenpantavia Smart Defence-projekteja ovat ainakin:

- Naton yhteinen ammusripustus (liityntäpinta) – mahdollistaa ilma-aluksia käyttämään erilaisia ammuksia aiempaa paremmin
- Kauko-ohjattavat järjestelmät tienvarsipommien raivaamiseen
- Merivalvontalentokoneiden yhteiskäyttö
- Ammusten yhteiskäyttö ja jakaminen – koskee erityisesti täsmäammuksia
- Kansainvälinen helikopterikoulutus – painopisteenä kyky liittää ja operoida helikopteriosastoja Naton operaatioissa
- Lääkintätilojen ja järjestelmien (facilities) yhteiskäyttö ja jakaminen
- Polttoaineiden jakaminen ja käsittely monikansallisen kumppanuusjärjestelyn avulla – kuuluu monikansallisen logistisen kumppanuushankkeen alle
- Monikansallinen tiedustelu, valvonta ja taktinen tiedustelu
- Miinanajon kestävien ajoneuvojen ylläpitojärjestely (mine-resistant ambush vehicle, MRAV) – kuuluu monikansallisen logistisen kumppanuushankkeen alle
- Operaatioissa käytettävä asiantuntijaryhmä kumppanuussopimusten laadintaan ja seurantaan ¹².

EU:n Pooling and Sharing

Euroopan unionin neuvoston julistus voimavarojen kehittämisestä joulukuussa 2008 totesi, että sotilaallisten suorituskykyjen kehittämistä ja optimointia voidaan tukea yhteistyöllä ja – toimilla, erikoistumisella ja kustannusten jakamisella. Tähän kokonaisuuteen kuuluvia asiakokonaisuuksia katsottiin olevan:

- yhteisten suorituskykyjen luonti jakamalla kansallisia suorituskykyjä (sharing)

12 Nato (Summit Declaration on Defence Capabilities) ja O.Canada (2012)

EDA:n Pooling and Sharing -aloitteen tunnistamat yhteistyöalueet	
Helikopterikoulutus	Tiedustelu-, valvonta- ja taktisten tiedustelujärjestelmien yhteiskäytön tehostaminen
Merivalvontayhteistyö	Lentäjien koulutus
Euroopan kommunikaatiosatelliittien hankintaorganisaatio	Euroopan kuljetuskeskukset
Kenttäsaaraalat	Älykkäät amukset
Ilmatankkauskyky	Laivastoyksiköiden huolto ja henkilöstön koulutus
Sotilaskommunikaatiosatelliittien kehittäminen	

Taulukko 4. EDA:n Pooling and Sharing-aloitteen tunnistamat yhteistyöalueet (Lähde: eda.europa.eu)

- järjestämällä ja käyttämällä suorituskykyjä yhteisesti ja tarpeen edellyttämällä kestolla yhdistämällä suorituskykyjä (pooling) ja siirtämällä suorituskykyjen hallinta monikansallisen johdon alle.
- erikoistuminen (specialisation) vapaaehtoisesti suorituskykyalueille, jotka ovat erityisiä tai kalliita
- yhteisten monikansallisten suorituskykyjen hankinta jäsenvaltioiden kesken¹³

P&S on Neuvoston julistuksen jälkeen konkretisoitunut ja siirtynyt EDA:n kehittämishankkeeksi. EDA:n P&S-työ pohjautuu niin kutsuttuun Gentin aloitteen vuodelta 2010, jossa EU:n puolustusministerit sopivat yhteiskäyttöisten tai jaettavien suorituskykyjen määrittämisestä päällekkäisyyksien karsimiseksi ja kustannusten vähentämiseksi. EDA:n työn tähänastisina tuloksina on tunnistettu seuraavat, taulukossa 4 esitetyt P&S-aloitteet, joista osa on jo käynnissä¹⁴:

P&S:n toteuttamiskelpoisuudesta ollaan montaa mieltä. Haasteena on, että EU:n jäsenvaltioiden kansalliset tavoitteet asevoimien tehtävistä ja suorituskykyistä ovat toisistaan poikkeavia. Yhteisiä suorituskykyjä voi olla haastavaa löytää. Tämän lisäksi jäsenvaltioilla ei ole yhtenäistä oikeudellista perustaa joukkojen käytöstä oman alueen ulkopuolella. P&S lisää myös keskinäisriippuvuutta osapuolten kes-

¹³ Euroopan unionin neuvosto (2008)

¹⁴ EDA (Pooling and sharing)

ken, mutta toistaiseksi ei ole löydetty keinoa taata, että toisen hallussa olevat suorituskyvyt ovat omassa käytössä haluttuna hetkenä.¹⁵

EU:n ja Naton sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisen ja niihin liittyvien toimien erot

EU:n kriisinhallintakyvyn erona Natoon on sen kokonaisvaltaisuus sekä lähestymistavan että todellisten kykyjen näkökulmasta tarkasteltuna. EU:n Lissabonin sopimukseen kirjattu YTPP:n lähestymistapa on siviili- ja sotilasvoimavarojen yhteiskäyttö ja EDA:n suorituskykyjen kehittämisohjelma tunnistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan eli siviili- ja sotilasvoimavarojen yhteiskäytön yhdeksi EU:n YTPP:n ydinkyvyiksi. EU:n siviilikriisinhallintaa kehitetään sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisen kaltaisesti. Sen painopistealueet ovat poliisitoimi mukaan lukien raja- ja tullivalvonta, oikeusvaltion ja siviilihallinnon vahvistaminen, pelastustoimi, erilaiset tarkkailutehtävät sekä unionin omien erityisedustajien toiminnan tukeminen¹⁶. EU:lla on itsenäinen päätäntävalta ja kyky käyttää mainittua laajaa kirjoa erilaisia siviili- ja sotilaskeinoja YTPP:n tavoitteiden saavuttamiseksi annetun toimintamandaatin puitteissa.

EU:n nykyinen sotilaallinen kyky rajoittuu Lissabonin sopimuksen mukaisiin tehtäviin, kun taas Nato asettaa tavoitteeksi ja kykenee kollektiivisen puolustuksen ja vaativiin kriisinhallinnan tehtäviin, jossa Yhdysvaltojen kyvyillä on keskeinen asema. On arvioitu, että EU:n kriisinhallintakyky asemoituu Naton kriisinhallintakykyjen ja perinteisen Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamisen väliin sekä päämäärien että kykyjen osalta. Vuonna 2011 tapahtuneen Libyan sotilasoperaation (*Operation Unified Protector*) kokemukset tukevat tätä arviota. Naton eurooppalaisten valtioiden toimeenpanema interventio ei olisi onnistunut ilman Yhdysvaltojen taustatukea (tiedustelu, huoltotuki) ja EU:n kyky toimia operaatiossa Naton toimimalla tavalla ei olisi arvioiden mukaan ollut mahdollista¹⁷. EU:n rooliksi Libyassa jäi EUFOR Libya–niminen humanitääriin operaatio, jota ei kuitenkaan koskaan käynnistetty. EU:lla on ollut kuitenkin keskeinen rooli Libyaa kohdistuvissa sanktioissa ja niiden toimeenpanossa.¹⁸

Myös Nato parantaa omaa kokonaisvaltaista lähestymistapaansa sen Strategisen konseptin linjausten mukaisesti luomalla myös siviilivoimavaroja kriisinhallintaan. Tästä huolimatta Nato on ensisijaisesti sotilasliitto, jolle siviilikriisinhallinta on sotilasoperaatioihin kuuluva tukitoiminto.

Organisaatioiden suorituskykyjen kehittämisen painopisteet heijastavat varsin

15 IISS (2012), s. 71

16 Sisäasianministeriö (Käynnissä olevat operaatiot)

17 IISS (2011b)

18 Euroopan komissio (2012)

hyvin kummankin omia strategisia linjauksia. EU:n kehittämisen painopisteet ovat kriisinhallinnassa kun taas Nato on asettanut etusijalle suorituskykyjä kaikista sen kolmesta päätehtävästä, vaikka silläkkin kriisinhallintaan viittaavat suorituskyvyt ovat lukumäärältään suurimmat. Tämä heijastaa operaatioista saatujen kokemusten siirtymistä myös Naton tuleviin suorituskykyihin. Naton ja EU:n teknologisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan painopisteet on osin kohdennettavissa suorituskykyjen kehittämisen painopisteisiin. Kummankin organisaation tunnistamat teknologiset painopistealueet ovat kuitenkin laajuudeltaan hyvin mittavia ja sisältävät eri tavoin (teknologia, toiminnallisuus tai vaatimus) määriteltyjä kehittämisalueita. Tämän takia niiden suora hyödyntäminen esimerkiksi yrityksen R&T-toiminnan kehittämisessä on haastavaa.

EDA:n P&S-projektit painottuvat kriisinhallinnan edellyttämien suorituskykyjen kehittämiseen kun taas Natolla suunnitellut Smart Defence-aloitteet sisältävät myös kollektiivisen puolustuksen suorituskykyjä kuten ohjuspuolustuksen. Nato ja EDA ovat julkituoneet, että kumpikin yhteisö pyrkii estämään päällekkäisten yhteistyöaloitteiden synnyn. Osapuolet ovat yhdessä tunnistaneet suorituskykyalueita, joissa päällekkäisyyksien vaara on olemassa ja tämän välttämiseksi ne aikovat tehdä näillä alueilla konkreettista yhteistyötä. Tunnistetut alueet ovat: tilapäisjärjesteiden torjunta, kemialliset, biologiset ja ydinaseet sekä lääkintähuolto.¹⁹

TALOUDELLISET MUUTOSVOIMAT

Kylmän sodan jälkeisen perinteisen sotilasuhkan poistuminen käynnisti useassa läntisessä teollisuusmaassa asevoimien reformin, mutta vuonna 2008 alkanut Euroopan taluskriisi on konkretisoitunut ja kiihdyttänyt Euroopan maiden asevoimien muutosta. Euroopan valtioiden valtionvelan osuus bruttokansantuotteesta kasvoi vuodesta 2008 vuoteen 2010 keskimäärin 40 prosentilla ja oli vuonna 2010 keskimäärin noin 60 %. Tämä taloudellisen tilanteen huonontuminen heijastui suoraan valtioiden puolustusbudjetteihin. Samana ajanjaksona 16 eurooppalaisen Nato-valtion puolustusbudjetti pieneni reaaliarvoltaan ja näistä valtioista noin 40 prosentilla (10 valtiota 23 valtiosta) budjetin pienentyminen oli yli 10 prosenttia. Eurooppalaisten Nato-valtioiden todelliset puolustusmenot laskivat tänä ajanjaksona keskimäärin 7,4 %.²⁰ Suurimmat suhteelliset leikkaukset kohdistuivat Itäisen Euroopan valtioihin kuten Bulgariaan (28 %), Latviaan (26 %) ja Viroon (23 %)²¹.

Euroopan sotilasmenot olivat vuonna 2010 kokonaisuudessaan 382 Mrd\$, josta Länsi- ja Keski-Euroopan maat käyttivät 316 Mrd\$. Sotilasmenot olivat vuon-

19 Nato (Smart Defence)

20 IISS (2012), s. 74

21 SIPRI (2012), Appendix 4A, III

na 2010 tosiasiallisesti 4,1 % korkeammat kuin vuonna 2001, vaikka ne alkoivat laskea voimakkaasti vuodesta 2008 alkaen²². Vuosien 2001 ja 2010 välisenä aikana tapahtuneesta asevoimien budjettien keskimääräisestä kasvusta huolimatta on puolustusmenojen suhteellinen osuus bruttokansantuotteesta kuitenkin pienentynyt 2000-luvulla sekä Euroopan Nato- että ei-Nato-maissa kuten taulukosta 5 käy ilmi. Nato-maiden keskimääräiset sotilasmenot eivät ole tarkastelukaudella kertaakaan ylittäneet Naton 2 % suositusta.

% BKT:sta	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
NATO-maat	1,93	1,89	1,86	1,81	1,78	1,75	1,72	1,62	1,74	1,58
Ei-NATO-maat	1,31	1,27	1,25	1,18	1,13	1,14	1,18	1,19	1,26	1,06

Taulukko 5. Euroopan NATO- ja ei-NATO-maiden sotilasmenojen prosentuaalinen osuus suhteessa BKT:sta vuosina 2001 – 2010. (Lähde: Military Balance 2012, s. 75)

Useissa Euroopan valtioissa on ryhdytty samansuuntaisiin toimiin pienentyvien puolustusbudjettien tasapainottamiseksi. Meneillään olevia materiaalihankkeita on pienennetty, viivytetty tai kokonaan peruttu. Puolustusministeriöiden omaisuutta on pantu myytiin ja ylimääräinen puolustusmateriaali on laitettu myyntiin kansainvälisille markkinoille. Valtiot ovat rohkaisseet myös kansallisia puolustusteollisuuksia vientiponnisteluihin niiden elinkelpoisuuden ylläpitämiseksi. Euroopan asevoimien henkilöstömäärää on lisäksi supistettu vuodesta 2009 vuoteen 2011 noin 160 000 henkilöllä ja arvioidaan, että määrä vähenee vuoteen 2016 mennessä vielä 20 000 henkilöllä. Henkilöstömäärän pienentämisen syynä on toisaalta henkilöstökulujen jatkuva kasvu, mutta myös kansainvälisten operaatioiden asettamien henkilöstötarpeiden kausittainen vaihtelu verrattuna kylmän sodan aikaiseen varsin pysyvään henkilöstötarpeeseen.²³ Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa ei ole perusteltua pitää ylimääräistä henkilöstöä palveluksessa pitkää aikaa. Henkilöstön pienentäminen tulee myös materiaalin vähentämistä. Merkillepantavaa on ollut kuitenkin, että tasapainottoja on toteutettu pääasiassa kansallisin aloittein monikansallisten toimien ollessa vähäisiä.

EU:n jäsenmaiden puolustusmateriaalihankintojen määrä on eurooppalaisen puolustusmateriaalimarkkinoiden koko. Vuonna 2010 markkinat olivat 34,3 Mrd€, mikä on noin kaksi kertaa Suomen metsäteollisuuden tuotannon arvo²⁴. Puolustusmenojen kokonaismäärästä materiaalihankintojen osuus on 17,5 %²⁵. Maittain tarkasteltuna EU:n suuret maat Englanti, Ranska, Saksa ja Italia muodostivat vuonna

22 SIPRI (2012), Appendix 4A, III

23 Anderson, Guy (2012), s. 24–25

24 Tilastokeskus (2010)

25 Euroopan unioni (Sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvonnan 12. vuosikertomus)

2010 kolme neljäsosaa koko EU:n puolustusmateriaalin hankinnoista²⁶, joten toimivan EU:n laajuisen markkinan syntyminen vaikuttavat suurten jäsenmaiden ratkaisut. EU-maiden välinen puolustusmateriaalikauppa on ollut toistaiseksi vaatimatonta: vuonna 2010 vain 8 % materiaalihankinnoista suuntautui toisiin EU-maihin²⁷.

Läntisen maailman sotilasmenojen pienentymisen vastaisesti asemenojen kasvamista on nähtävissä erityisesti Aasian alueella. Aasian sotilaallinen vahvistuminen perustuu toisaalta alueen valtioiden nopeaan talouskasvuun ja toisaalta alueen epävaikanteen turvallisuuden osalta. Alueen valtioiden sotilasmenojen reaalisuus oli viime vuonna keskimäärin 3,15 % huolimatta nousseesta inflaatioista. Kiinan, Japanin, Intian, Etelä-Korean ja Australian osuus alueen sotilasmenoista oli yli 80 %. Kiinan talouskasvu on mahdollistanut sen sotilasmenojen voimakkaan kasvun. Sen sotilasmenot olivat vuonna 2011 noin 2½-kertaiset vuoteen 2001 nähden (reaalisuus yli 10 % vuodessa). Kiinan osuus koko Aasian sotilasmenoista oli vuonna 2011 jo yli 30 %.²⁸

EUROOPAN UNIONION POLIITTISET JA SÄÄDÖSPERUSTAISET MUUTOKSET PUOLUSTUSMATERIAALIKAUPASSA

Valtioiden turvallisuus ja siihen liittyvät kysymykset ovat perinteisesti olleet hyvin valtiokeskeisiä. Puolustusmateriaalikaupassa tämä on tarkoittanut, että kansallinen hallinto on toiminut samalla sekä puolustusmarkkinoiden sääntelijänä että asiakkaana. Puolustusmateriaalikauppa ei ole ollut vapaasti kilpailtua, vaan sitä ovat värittäneet muun muassa kansallinen teollisuuspolitiikka ja vastakaupat. Normaalien markkinalakien puuttuessa puolustusmarkkinat omaavat sekä vahvoja markkinoille pääsyn että markkinoilta poistumisen esteitä. EU:n yhteisöpolitiikan periaatteiden näkökulmasta puolustusmateriaalikauppa on ongelmallista sen läpinäkyvyyden, taloudellisten toimijoiden epätasavertaisen kohtelun ja diskriminoinnin vuoksi. EU:n näkemyksen mukaan tästä on ollut seurauksena paitsi tarpeetonta tuotannon päällekkäisyyttä ja resurssien haaskuuta yleiskuluihin, myös muun muassa vanhentuneiden suorituskykyjen ylläpitoa.

EU:ssa on arvioitu, että jos puolustusmateriaalikauppa ei nykyistä enemmän vapaudu, hallitukset maksavat liikaa tarvittavista sotilaallisista kyvykkyyksistä, asevoimat eivät kustannussyistä saa parasta mahdollista kalustoa ja alan yritykset toimivat riittämättömän kokoisilla markkinoilla ja lopulta menettävät kilpailukykyänsä. Perusteet, joilla puolustusmateriaalikauppa on pidetty vahvan kansallisena, ovat menettä-

26 Euroopan unioni (Sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvonnan 12. vuosikertomus)

27 Euroopan unioni (Sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvonnan 12. vuosikertomus)

28 IISS (2012), s. 6–7

mässä loogista voimaansa ja vaikuttavuuttaan. EU on entistä suuremmassa määrin säätelemässä myös turvallisuus- ja puolustussektorin kauppaa poistamalla kaupan rajoitteita ja siirtämällä puolustusmateriaalikaupan osaksi EU:n vapaan kilpailun sisämarkkinoita.

Tärkein eurooppalaisten puolustussisämarkkinoiden syntymistä ehkäisevä säädös on Lissabonin sopimuksen artikla 346, joka antaa EU:n jäsenvaltiolle mahdollisuuden vapauttaa turvallisuus- ja puolustushankintansa EU:n hankintalainsäädännön vaatimuksista, jos nämä säädökset eivät riitä turvaamaan jäsenvaltioiden ”keskeisiä turvallisuusetuja”. Artiklan 346 käyttö puolustustarvikkeiden kaupassa on ollut kuitenkin poikkeuksen sijaan sääntö. Tärkeimmät EU-tason säädöspohjan muutokset kohti puolustusmateriaalin sisämarkkinakehitystä ovat kahden uuden direktiivin, turvallisuus- ja puolustushankintadirektiivin 2009/81/EY²⁹ (myöhemmin PuTu-direktiivi) ja puolustusmateriaalivientidirektiivin 2009/43/EY³⁰, luominen. EU:n entistä voimallisempi pyrkimys tuoda myös puolustusmateriaalikauppa unionin sisämarkkinoiden lainsäädännön ja avoimen kilpailun alle on tarkoittanut samalla pyrkimystä rajoittaa artiklan 346 käyttöä minimiin.

PuTu-direktiivi asettaa tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten osalta kynnysarvon, jonka ylittävät hankinnat tulee kilpailuttaa Euroopan laajuisesti. Kenties suurimpana muutoksena direktiivi tuo toimijoille valitusoikeuden kansalliseen markkinatuomioistuimeen (ja EU:n tuomioistuimeen). Direktiivi kattaa puolustustarvikkeiden lisäksi myös turvaluokiteltua tietoa sisältävät turvallisuushankinnat. Direktiivi säätelee nimenomaisesti julkisia (julkisten toimijoiden tekemiä) puolustushankintoja, eikä sitä näin ollen sovelleta yritysten väliseen kauppaan.

Vaikka artiklan 346 käyttö on PuTu-direktiivistä huolimatta edelleen mahdollista, tulee kyseisen artiklan käytön olla rajallista, ja tapauskohtaisesti perusteltavaa. Artiklan käytön tulee rajoittua keskeisten turvallisuusetujen suojeluun, eikä sen käyttöä voi perustella esimerkiksi keskeisillä taloudellisilla intresseillä. Suomen näkökulmasta tämä rajautuminen on merkittävää, sillä isolle osalle kansallista puolustusteollisuutta elintärkeät vastakaupat (teollinen yhteistyö) on uudessa tilanteessa ja säännöspohjassa käytännössä mahdollista vain artiklan 346 alaisissa kauppoissa. Tällöin niiden täytyy suuntautua suoraan sotilaalliseen teolliseen yhteistyöhön, eikä epäsuoriin vasta-kauppoihin esimerkiksi siviilituotteiden viennin edistämiseksi. Artiklan 346 käytön lisäksi direktiivi sisältää joukon poikkeamamahdollisuuksia, joiden kautta julkisten toimijoiden puolustus- tai turvallisuushankinta voidaan sulkea pois julkisesta kilpailutuksesta. Tällaisia poikkeamasyitä ovat muun muassa hallitusten väliset hankinnat, tutkimus ja kehittämissyhteistyösopimukset ja erityiset tekniset syyt.

Toinen puolustusmateriaalikaupan toimintaedellytyksiin vaikuttava lainsäädännöllinen muutos toteutuu vientidirektiivin 2009/43/EY myötä. Direktiivi pyrkii

29 Euroopan parlamentti ja neuvosto (2009a)

30 Euroopan parlamentti ja neuvosto (2009b)

helpottamaan EU:n sisäisiä puolustusmateriaalin siirtoja yksinkertaistamalla ja yhdenmukaistamalla puolustustarvikevientiin liittyviä sääntöjä. Direktiivi ei vaikuta yksittäisen jäsenvaltion kolmansiin maihin suuntautuvien venttilupien myöntämistä koskevaan ulko- ja turvallisuuspoliittiseen kokonaisharkintaan tai harkintavaltaan.

SUOMEN SOTILAALLISET SUORITUSKYVYT JA NIIDEN TULEVAISUUS

Strategiset linjaukset ja puolustusvoimauudistus

Ensisijaisesti taloudellisten haasteiden takia käynnistetty puolustusvoimauudistus koskee puolustusvoimien sodan ja rauhan ajan rakenteita ja toimintatapoja. Vuoteen 2016 mennessä toimeenpantavan uudistuksen tavoitteena on tuottaa kustannustehokkaat ja nykyistä pienemmät, mutta turvallisuusympäristöön suhteutetut suorituskykyiset puolustusvoimat. Tavoitteena on myös varmistaa, että puolustusmäärärahoja voidaan kohdistaa nykyistä paremmin puolustuskyvyn ylläpitämiseen ja kehittämiseen.³¹

Puolustusvoimien lakisääteiset tehtävät säilyvät ennallaan myös puolustusvoimauudistuksen jälkeen. Nämä ovat Suomen sotilaallinen puolustus, muiden viranomaisten tukeminen ja osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Koko maata valmistaudutaan puolustamaan edelleen. Lisäksi Suomen puolustusperiaatteeseen kuuluvat yleinen asevelvollisuus ja sotilaallinen liittoutumattomuus pysyvät muuttumattomina. Sodan ajan joukkojen määrä laskee 350 000 asevelvollisesta 230 000 henkilöön.³²

Puolustusvoimien materiaalsen kehittämisen painopisteenä on 2012–2015 maavoimien alueellisten joukkojen kehittäminen, jonka jälkeen painopiste siirtyy maavoimien operatiivisten joukkojen kehittämiseen³³.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko vuodelta 2009 linjasi myös, että puolustusvoimat käyttää kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan samoja joukkoja ja materiaalia kuin Suomen puolustamiseen.

Valtioneuvoston selonteon ja puolustusvoimauudistuksen periaatteiden perusteella on nähtävissä, että Suomen puolustuksen kehittäminen nojaa tulevaisuudessakin vahvasti kotimaan tarpeisiin. Muualla Euroopassa keskeisemmässä roolissa olevien Afganistanin kaltaisten operaatioiden edellyttämien suorituskykyjen kehittäminen tulee laajassa mitassa kysymykseen ainoastaan, mikäli ne palvelevat myös kotimaan puolustusta. Esimerkiksi taktisen ilmakuljetuskyvyn (helikopterit) kehittäminen ei sisälly puolustusvoimien julkistamaan kehittämisohjelmaan, kun esimerkiksi Ruotsi tilasi vuonna 2010 15 kappaletta yhdysvaltalaisia UH-60 helikoptereita

31 Puolustusministeriö (2012a)

32 Puolustusvoimat (2012)

33 Valtioneuvosto (2009)

muun muassa Afganistanin tarpeisiin³⁴. Kotimaan puolustuksen tarpeiden etusijaisuutta kriisinhallintatehtäviin osoittaa myös se, että sotilaalliseen kriisinhallintaan käytettiin vuonna 2009 yhteensä 154 M€:a³⁵, mikä vastaa vain 5,5 % saman vuoden puolustusmenoista (2,79 Mrd€)³⁶.

Puolustuskyvyn kehittämisen puolustusteolliset reunaehdot

Sen lisäksi, että Suomen puolustusvoimien suorituskykytarpeet poikkeavat euroopalaisesta valtavirrasta, asetetaan Suomessa myös sotilaalliselle huoltovarmuudelle edelleen poikkeuksellisen korkeat vaatimukset. Puolustusministeriön materiaalipolitiikka³⁷ vuodelta 2011 linjaa, että kotimaassa toimivalla ja valtion turvallisuuden kannalta kriittisellä teollisuudella ylläpidetään poikkeusoloissa tarvittava huoltovarmuudellinen integraatio-, ylläpito-, huolto- ja muu osaaminen. Huoltovarmuus on myös tunnistettu yhdeksi keskeisistä perusteista, joiden nojalla jäsenvaltiolla on oikeus poiketa EU:n PuTu-direktiivin säännöksistä. Myös teknologia-alan tutkimus- ja kehittämistyössä tunnustetaan kotimaisen teollisuuden erityisasema: ”*Teknologia-alan tutkimus- ja kehitystyötä sisältävät hankinnat suunnataan pääsääntöisesti kotimaiselle teollisuudelle*”.

Puolustushallinnon näkökulmasta kotimaisen puolustusteollisuuden menestymisen ehtoina ovat sen keskinäinen yhteistoimintakyky, joustava ja nopea uudistumiskyky, riittävä panostus tutkimus- ja teknologiatoimintaan, korkealaatuiset tuotteet ja palvelut sekä kansainvälinen kilpailukyky. Puolustusministeriön materiaalipolitiikka korostaa myös kumppanuuden ja strategisen kumppanuuden merkitystä sekä puolustuskyvyn että yritysten toiminnan jatkuvuuden turvaajana. Strategia linjaa lisäksi tärkeänä toimena kotimaisen teollisuuden tuotanto- ja innovaatiokyvyn jatkuvuuden turvaamisessa sen, että määritellään strategiset osaamisalueet ja kriittiset teknologia-alueet, jotka osaltaan tukevat teollisuuden kansainvälistä kilpailukykyä valituilla alueilla.

MUUTOSTEKIJÖIDEN VAIKUTUKSET SUOMALAISELLE PUOLUSTUSTEOLLISUUDELLE

Euroopan sotilaallisista tarpeista ja reunaehdoista syntyvät vaikutukset

Euroopan tarpeet painottuvat sekä suorituskykyjen että myös teknisen tutkimuksen ja kehittämisen painopisteiden perusteella varsin voimakkaasti kriisinhallinnassa

34 Sikorsky (2011)

35 Valtiontalouden tarkastusvirasto (2011)

36 Puolustusministeriö (2012b)

37 Puolustusministeriö (2011)

tarvittaviin kykyihin. Kaikissa kehittämissuunnitelmissa yksittäisinä suorituskykyinä esiin nousevat kyberpuolustus, miehittämättömät järjestelmät ja tilapäisjärjesteiden torjuntakyky. Tämän lisäksi kommunikaation sekä tiedustelun ja valvontakyvyn parantaminen, mukaan lukien avaruus ja satelliitit, ovat kehittämisessä näkyvästi esillä. On todennäköistä, että Euroopassa on näillä alueilla kilpailukykyisillä tuotteilla kysyntää myös nähtävissä olevassa tulevaisuudessa. Johtamiseen, tiedusteluun ja valvontaan liittyvillä tuotteilla, mukaan lukien miehittämättömät järjestelmät, saattaa tämän lisäksi olla kysyntää myös muiden turvallisuusviranomaisten taholta. Symmetrisiin uhkiin vastaamiseksi tarvittavan puolustusmateriaalin kysyntä sen sijaan on supistumassa Euroopassa. Supistuksista johtuvan käytetyn materiaalin lisääntyvä tarjonta heikentää myös uusien vastaavien tuotteiden kysyntää. Sekä kysynnän supistuminen että käytetyn materiaalin lisääntyvä kauppa ovat selviä uhkia puolustusteollisuudelle ja sen uusien tuotteiden tarjonnalle. Mahdollisesti lisääntyvä käytetyn materiaalin kauppa voi kuitenkin lisätä kysyntää näiden tuotteiden päivittäiselle ja modifioinnille.

Puolustusmarkkinoilla on tunnustettu, että kansallisen asiakkaan tilausreferenssi on hyvin tärkeä asia tuotteen myymiseksi ulkomaisille asiakkaille. Suomen puolustamiseen liittyvien tarpeiden tyydyttäminen saattaa edellyttää järjestelmiltä kuitenkin poikkeavia ominaisuuksia muuhun Eurooppaan verrattuna. Pelkästään ympäristöllisiä tekijöitä kuten alhaisia käyttölämpötiloja, lunta ja jäätä ei Keski-Euroopassa tarvitse Suomen tavoin huomioida. Järjestelmien rakentaminen kattamaan sekä kylmät että kuumat käyttöolosuhteet ilman erityisiä syitä ei ole hinnankasvun takia perusteltua. Tasapainottelu kotimaan ja ulkomaisten asiakkaiden vaatimusten välillä voi johtaa tilanteeseen, jossa suomalaisella teollisuudella on joko eurooppalaisista vaatimuksista poikkeavia tuotteita tuotteen perustuessa Suomen vaatimuksiin tai suomalaisen teollisuuden myydessä muun Euroopan vaatimusten mukaisia tuotteita niillä ole riittävää markkina-arvoa kansallisen asiakkaan puuttumisen takia.

EU:n ja Naton P&S- ja Smart Defence-yhteistyöaloitteet aiheuttavat puolustusteollisuudelle sekä uhkia että mahdollisuuksia. Lähtökohtaisesti yhteistyöaloitteiden tehtävänä on säästää rahaa käyttämällä yhdessä tai jakamalla suorituskykyjä osapuolten kesken. Tämä tarkoittaa luonnollisesti vähentyvää puolustusmateriaalin kysyntää ja siten pieneneviä markkinoita puolustusteollisuudelle. Toisaalta pooling-aloitteet saattavat kuitenkin synnyttää yhteishankkeita, joihin kukaan osapuolista ei olisi omin voimin ryhtynyt. On huomioitava, että P&S- ja Smart Defence-aloitteet pyrkivät suorituskykyjen yhteiskäyttöön ja jakamiseen myös olemassa olevien kykyjen osalta erona jo olemassa oleviin materiaaliperustaisiin yhteistyöjärjestelyihin. Tällöin P&S-vaikutukset eivät välttämättä ulotu puolustusteollisuuteen merkittävällä tavalla. Esimerkiksi EU:n merivalvontayhteistyön hanke MARSUR perustuu pitkälti nykyisiin kansallisiin merivalvontajärjestelmiin³⁸.

38 EDA (MARSUR networking)

Osassa itäisen Euroopan valtioita asevoimien leikkaukset ovat olleet rajuja. Nämä asevoimat voivat kuitenkin olla tulevaisuudessa tärkeitä asiakkaita suomalaiselle puolustusteollisuudelle, sillä niillä ei ole juurikaan omaa kansallista puolustusteollista perustaa, niiden tarpeet ovat mitoitukseltaan suomalaisen teollisuuden tuotantokapasiteettia vastaavia, suorituskykyvaatimukset tasapainotetaan taloudellisia realiteetteja vastaaviksi ja valtiot hyväksyvät valmiita kaupallisiin ratkaisuihin perustuvia ratkaisuja.

Suomen tarpeista ja reunaehdoista syntyvät vaikutukset

Suomessa on muun maailman tapaan nähty tarve liittää ja integroida suorituskykyjärjestelmät toisiinsa siten, että tiedustelu ja valvonta (tilannetietoisuus), johtaminen ja vaikuttaminen muodostavat kokonaisuuden ja muodostavat niin kutsutun verkostoavusteisen puolustuksen tai verkottuneet suorituskyvyt. Tavoitteena on yksinkertaistetusti kyetä tekemään päätöksiä ja toimimaan vastustajaa nopeammin. Kansallisella puolustusteollisuudella on merkittäviä vahvuuksia tämän tavoitteen toteuttamisessa verrattuna ulkomaisiin toimijoihin. Teollisuus tuntee puolustusvoimien järjestelmät ja on monelta osin ollut rakentamassa myös niitä järjestelmiä, joihin uudet järjestelmät liitetään. Tieto liitettävien järjestelmien kokonaisuudesta ja kyky liittää järjestelmät yhteen halutulla tavalla ovat elinehtoja kokonaisjärjestelmien toimivuudelle ja taloudellisuudelle. Kotimaan puolustuksen asettamat ympäristölliset vaatimukset ja olosuhteet hallitaan. Myös asiakkaan toimintatavat tunnetaan. Tämän lisäksi kotimainen teollisuus on profiloitunut johtamiseen ja tilannetietoisuuteen liittyvien tuotteiden tuottajana kotimaisen vahvan tietotekniikan ja –liikenteen osaamisen tukemana. Mainitut kotimaisen teollisuuden vahvuudet pätevät myös muissa puolustusvoimien tulevissa materiaalihankkeissa. On huomattava, että jokaisen valtion puolustusteollisuudella on vastaavat vahvuudet oman maan asevoimien kysynnän tyydyttämisessä.

Suomen puolustusvoimien supistuvat taloudelliset voimavarat haastavat suomalaisen puolustusteollisuuden elinkelpoisuutta. Puolustusvoimauudistuksen myötä puolustusvoimien materiaali-investointien taso laskee suunnitellusta vuositasolla noin 130–150 M€³⁹. Tämä tarkoittaa vuoden 2010 tasossa pudotusta 775 M€:sta noin 600–650 M€:on, vaikka materiaalihankintojen osuus säilyykin noin kolmasosana kokonaispuolustusbudjetista kuten Puolustusministeriön materiaali-politiikan osastrategia linjaa. Kotimaan tilausten arvon laskeminen noin 20 % nykytasosta ainakin seuraavan puolen vuosikymmenen ajan on merkittävä lisäuhka toistaiseksi varsin voimakkaasti kotimaan markkinoille suuntautuneelle puolustusteollisuudelle.

Teollisuuden kilpailukyvyyn ylläpitoa ja kehittämistä tukee kuitenkin Suomen puolustushallinnon linjaukset kohdentaa teknologia-alan tutkimus- ja kehittämis-

39 Puolustusvoimat (2012)

toiminta, määritettyjen osaamisalueiden ja kriittisten teknologioiden sekä huoltovarmuuden kannalta kriittiset teolliset kyvyt ensisijaisesti suomalaiselle teollisuudelle. Tutkimus- ja kehittämistoiminta antaa teollisuudelle mahdollisuuden tarjota kilpailukykyisiä tuotteita jatkossakin ja kotimaassa pidettävät teolliset kyvyt luovat yrityksille toimitusreferenssejä sekä ylläpitävät tuotanto- ja osaamiskykyä. Kansalliset tukitoimet eivät saa kuitenkaan johtaa tilanteeseen, jossa tuotteiden kustannustehokkuus tai teollisuuden kilpailukyky heikkenee. Huomionarvioista on, että samansuuntaiset puolustusteolliset linjaukset on julkituotu jo aiemmassa Puolustusministeriön puolustus- ja turvallisuusteollisuusstrategiassa vuodelta 2007. Tämän vuoksi puolustushallinnon kyky toimeenpanna nykytilanteessa mainitut tukitoimet on erityisen tärkeää kotimaiselle puolustusteollisuudelle.

Säädöspohjasta ja puolustusteollisista tarpeista ja reunaehdoista syntyvät vaikutukset

EU:n sisämarkkinoiden avautuminen koskemaan myös puolustusmateriaalia uhkaa jossain määrin jokaisen EU:n valtion kansallista puolustusteollisuutta, mukaan lukien Suomen puolustusteollisuus.

Avautuvat markkinat antavat suomalaiselle teollisuudelle ainakin teoreettisen mahdollisuuden päästä markkinoille, jotka ovat olleet Suomea suljetummat. Vuoden 2009 tietojen perusteella 73 % EU:n jäsenvaltioiden puolustusmateriaalihankinnoista ja 87 % tutkimus- ja kehittämishankkeista tilattiin kansallisilta toimijoilta⁴⁰. Suomalaisen puolustusteollisuuden haasteena tämän mahdollisuuden hyödyntämisessä on se, että valtaosa noin 100 suomalaisesta puolustusteollisuusyrityksestä on tyypillisesti suuntautunut pienille kotimarkkinoille tuottaen perinteistä puolustusmateriaalia. Suomalaisista puolustus- ja turvallisuusteollisuuden yrityksistä vain pieni osa on monialayrityksiä, joiden myynnistä pääosa tai jonkin liiketoiminta-alueen merkittävä osa kohdistuu kotimaisille ja ulkomaisille puolustus- ja turvallisuusviranomaisille⁴¹.

Suomalaisen teollisuuden pääsyä Euroopan markkinoille haastavat myös ulko-puoliset tekijät. Huolimatta sekä Naton että EU:n suorituskykyjen kehittämisen yhteistyöaloitteista ja EU:n PuTu-direktiivistä on myös esitetty arvioita, että taloudellisten voimavarojen nähtävissä oleva pieneneminen johtaa ainakin lyhyellä aikavälillä asevoimien hankintojen tekemiseen ensisijaisesti kansalliselta teollisuudelta käyttäen hyväksi PuTu-direktivin poikkeussääntöjä. Suuret eurooppalaiset valtiot, joilla on vahva kansallinen puolustusteollisuus pyrkivät turvaamaan haasteiden edessä oman puolustusteollisen perustansa, jolla on tärkeä rooli valtioiden vientitoiminnassa.

Teollinen yhteistyö on tärkeää maille kuten Suomi, joilla ei ole kattavaa kansal-

40 IISS (2012), s.76.

41 Puolustusministeriö (2007)

lista puolustusteollisuutta ja joka hankkii suuren osan puolustusmateriaalista ulkomailta. Vastakaupat tasapainottavat kansantaloudellisesti kaupan vaihtotasetta, tukevat maanpuolustuksellisesti kansallista sotilaallista huoltovarmuutta ja tukevat ja kehittävät teollisessa mielessä kansallisen puolustusteollisuuden kilpailukykyä sekä edistävät vientiä. Tämän vuoksi uudessa eurooppalaisessa puolustusmateriaalikaupan sääntelyssä suurin vaikutus kansalliselle puolustusteollisuudelle saattaa syntyä juuri vastakauppatoiminnan hankaloitumisesta. On kuitenkin huomioitava, että tästä vastakauppamekanismin vähenemisestä voi olla hyötyä sille suomalaisille puolustusteollisuudelle, joka vie tuotteitaan Eurooppaan, sillä vastakauppajärjestelyn, joka kohdistuu ainoastaan ulkomaalaisiin toimittajiin, käyttäminen lisää tuotteen hintaa keskimäärin 3–10 %.

Artiklan 346 alla toteutettavien kauppojen lisäksi myös PuTu-hankintadirektiivin sisällä on mahdollisuus asettaa erityisiä vaatimuksia huoltovarmuudelle. Tämä sodanajan joukkojen ylläpidettävyyden kannalta oleellinen tekijä on huomioitu myös puolustushallinnon materiaalipoliittisissa linjauksissa. Nämä linjaukset tarjoavat kotimaassa toimivalle ja puolustusvoimien toimintatavat ja järjestelmät tuntevalle puolustusteollisuudelle merkittävän etulyöntiaseman ulkomaalaisiin toimittajiin nähden ja samalla mahdollisuuden pitkäaikaisiin sopimusjärjestelyihin yksittäisten, lyhytaikaisten hankintojen lisäksi.

Markkinamuutokset tuovat mukanaan myös mahdollisuuden riitauttaa puolustusmateriaalikaupan kilpailutuksen ja sen päätökset. Yritysten koko vaikuttaa kuitenkin merkittävästi niiden kykyyn hyödyntää oikeusturvakeinoja. PK-yrityksillä, jollaisia suurin osa suomalaisista puolustusteollisuusyrityksistä on, ei usein ole riittäviä resursseja monimutkaisten ja usein pitkäkestoisten oikeusprosessien hoitamiseen, mikä lisää suurempien yritysten suhteellista kilpailuetua. Oikeusprosesseista saattaa syntyä vaikutuksia myös asiakkaalle, puolustusvoimille, jonka hankinta voi viivästyä tai jopa keskeytyä prosessin ajaksi.

PÄÄTÄNTÄ

Sekä Euroopasta että Suomesta kumpuavat moninaiset muutospaineet haastavat kotimaisen puolustusteollisuuden nykyistä asemaa ja sen kilpailukykyyn edistymistä. Euroopan päämarkkinoiden suorituskykytarpeiden ainakin jonkinasteinen eroavuus Suomen kotimaanpuolustuksen edellyttämiin tarpeisiin nähden on haastavaa kotimaiselle teollisuudelle, jonka tulisi tuottaa toisaalta tarkoitukseen sopivia, mutta mahdollisimman edullisia tuotteita. Euroopan taloudellisen tilanteen heijastevaikutukset eivät mahdollista puolustusmateriaalihankintojen kasvua pääosassa eurooppalaisia valtioita lähivuosina. Tämä vaikuttaa suoraan yritysten tilauskantoihin ja haastaa osaltaan yritysten kykyä kehittää uusia tuotteita – ainakin omalla panostuksella. EU:n säädöspohjan muutokset tuovat sekä uhkia että mahdollisuuksia. Suurimpi-

na uhkina ovat vastakauppojen vaikeutuminen sekä aiempaa useammin toteutuva kansainvälinen kilpailutilanne puolustusvoimien hankinnoissa. Mahdollisuutena on muualla Euroopassa aiemmin Suomea suljetumpana pysytelleiden puolustusmarkkinoiden avautuminen vapaalle kilpailulle.

Sekä uhkien torjuminen että mahdollisuuksien lunastaminen edellyttää suomalaiselta teollisuudelta kykyä tuottaa kansainvälisesti kilpailukykyisiä tuotteita ja palveluita. Suomalaisen puolustusteollisuuden vahvuudet, kuten hyvä tuntemus puolustusvoimien järjestelmistä ja toimintatavoista sekä ympäristöllisistä tekijöistä luo hyvän perustan kilpailukyvyllä kotimaassa tulevaisuudessakin ja tukee siten myös kilpailukykyä ulkomaille suuntautuvassa kaupassa.

Puolustushallinnon materiaali poliittiset linjaukset sotilaallisen huoltovarmuuden kannalta kriittisen teollisuuden ylläpidosta Suomessa ja teknologiahankkeiden suunnastamisesta kotimaiselle teollisuudelle tukevat kotimaisen puolustusteollisuuden elinvoimaisuutta, mutta eivät yksin voi siitä taata.

LÄHTEET

Anderson, Guy (2012): *Opening the transfer window*. Jane's Defence Weekly, 49(40): 22–27.

BBC (2010): *US troops 'vulnerable to back pain'*. BBC News, 22.1.2010. <http://news.bbc.co.uk/2/hi/8473910.stm>

EDA (Capability Development Plan): <http://www.eda.europa.eu/Strategies/Capabilities>

EDA (EU Defence Data 2010): http://www.eda.europa.eu/publications/12-03-07/National_Defence_Data_2010

EDA (MARSUR networking): <http://www.eda.europa.eu/otheractivities/maritimesurveillance/marsur-networking>

EDA (Pooling and sharing): http://www.eda.europa.eu/Libraries/Procurement/factsheet_-_pooling_sharing_-_301111_1.sflb.ashx

Euroopan komissio (2012): Restrictive measures (sanctions) in force, updated list on 18.6.2012. http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measures_en.pdf

Euroopan parlamentti ja neuvosto (2009a): *Hankintaviranomaisten ja hankintayksiköiden tekemien rakennusurakoita sekä tavara- ja palveluhankintoja koskevien sopimusten tekomenetelyjen yhteensovittamisesta puolustus- ja turvallisuusalalla*. 2009/81/EY.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:216:0076:0136:FI:PDF>

Euroopan parlamentti ja neuvosto (2009b): *Yhteisön sisällä tapahtuvia puolustukseen liittyvien tuotteiden siirtoja koskevien ehtojen yksinkertaistamisesta*. 2009/43/EY.

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:146:0001:0036:fi:PDF>

Euroopan unioni (2007): *Lissabonin sopimus Euroopan unionista tehdyn sopimuksen ja Euroopan yhteisön perustamissopimuksen muuttamisesta*. 2007/C 306/01.

- <http://eur-lex.europa.eu/JOHtml.do?uri=OJ:C:2007:306:SOM:fi:HTML>
- Euroopan unioni (Sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvonnan 12. vuosikertomus):
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:009:0001:0417:FI:PDF>
 Euroopan unionin neuvosto (2008): *Declaration on strengthening capabilities, 11.12.2008.*
http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/esdp/104676.pdf
- IISS (2011a): *Military Balance 2011.* The International Institute for Strategic Studies.
- IISS (2011b): *War in Libya: Europe's confused response.* IISS Strategic Comments, 17(18), April 2011.
 The International Institute for Strategic Studies.
- IISS (2012): *Military Balance 2012.* The International Institute for Strategic Studies.
- Jane's Internet-portaali: <https://janes.ihs.com>
- Nato (2010): *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation – Active Engagement, Modern Defence.* http://www.nato.int/strategic-concept/pdf/Strat_Concept_web_en.pdf
- Nato (2011): *TADIC background paper,* 14.10.2011. http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_topics/20120214_111014-smart_tadic_background.pdf
- Nato (2012a): *Improvised Explosive Devices, the war of the invisible bombs.* Nato News, 10.4.2012.
http://www.nato.int/cps/en/SID-A6A115E8-3B17EE81/natolive/news_85793.htm
- Nato (2012b) *Media Backgrounder: Transition to Afghan lead: Inteqal.* http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_topics/20120418_120418-Backgrounder-Inteqal-en.pdf
- Nato (2012c): *Summit Declaration on Defence Capabilities: Toward NATO Forces 2020.* NATO Press Release. http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_87594.htm?mode=pressrelease
- Nato (*Smart Defence*): http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_84268.htm
- O.Canada (2012): *About those concrete NATO 'smart defence' projects.* O.Canada 20.5.2012. <http://o.canada.com/2012/05/20/about-those-concrete-nato-smart-defence-projects/>
- Puolustusministeriö (2007): *Puolustus- ja turvallisuusteollisuusstrategia.* Puolustusministeriö. http://www.defmin.fi/files/1117/puolustus- ja_turvallisuusteollisuusstrategia.pdf
- Puolustusministeriö (2011): *Puolustushallinnon materiaalipolitiikka -osastrategia.* Puolustusministeriö. <http://www.defmin.fi/files/1831/materiaalipolitiikka.pdf>
- Puolustusministeriö (2012a): *Puolustusvoimauudistus.* Puolustusministeriö. <http://www.defmin.fi/index.phtml?s=594>
- Puolustusministeriö (2012b): *Puolustusbudjetin osuus bruttokansantuotteesta.* Puolustusministeriö. <http://www.defmin.fi/?s=122>
- Puolustusvoimat (2012): *Puolustusvoimien ratkaisumalli.* Puolustusvoimat. http://www.puolustusvoimat.fi/staattinen/pvuudistus/Puolustusvoimien_ratkaisumalli_8212.pdf
- Sikorsky (2011): *Sikorsky Meets Accelerated UH-60M BLACK HAWK Helicopter Deliveries for Sweden.* Sikorsky Press Release 17.11.2011. <http://www.sikorsky.com/About+Sikorsky/News/Press+Details?pressvcid=408d16e2ad1b3310VgnVCM1000004f62529fRCRD>
- SIPRI (2012): *SIPRI Yearbook 2011.* Stockholm International Peace Research Institute
- Sisäasianministeriö (Käynnissä olevat operaatiot) http://www.intermin.fi/fi/turvallisuus/siviilikriisinhalinta/kaynnissa_olevat_operatiot

- Tilastokeskus (2010), Suomen virallinen tilasto (SVT): Teollisuustuotanto. ISSN=1798-6389. http://www.stat.fi/til/tti/2010/tti_2010_2011-11-23_tie_001_fi.html
- Valtioneuvosto (2009): *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009 - Valtioneuvoston selonteko*. Valtioneuvosto. <http://valtioneuvosto.fi/tiedostot/julkinen/pdf/2009/turvallisuus-ja-puolustus-poliittinen-selonteko/selonteko.pdf>
- Valtiontalouden tarkastusvirasto (2011): *Puolustusministeriön hallinnonalan ohjausjärjestelmä, tuloksellisuustarkastuskertomus 223/2011*. http://www.vtv.fi/files/2582/2232011_PLM_ohjausjarj_net-ti.PDF